

- 209; and district (*kazâ*), 130-132, 136-137; and electoral practices, 139-141, 144; and Ottoman tax regime, 122; in Ruse, 119, 121-122; as share of Ottoman economy, 133; and stewardship, 137; and waqfs, 128
- Arabic, 19, 41, 59, 89, 125, 127, 206
- Arab lands, 1, 10, 18-19, 29, 189, 232
- Arbuthnot, Charles (British Ambassador), 171-172
- architecture, 40, 51-52, 71, 73-74, 89
- Armenian (language), 19, 35
- Armenians; and Greek Enlightenment, 35; and İsmail (of Ruse), 158, 168; and Manuk Mirzayan (Manuk Bey), 97, 130, 158, 168, 183-184, 191, 196, 232; as moneylenders, 80, 97, 99, 130; and Mouradgea D'Ohsson, 41; and Mustafa Bayraktar, 97, 99, 168, 183-184, 232; and regiment in New Militia (*Sekbân-î Cedid*), 195; trade and financial networks of, 36, 97, 130; and Turkish republic, 247
- Armitage, David, 6, 244
- Atatürk, Mustafa Kemal, 246
- Ataullah Efendi, Grand Mufti, 174, 176-177, 180, 188
- Austria, 56, 236; archival sources from, 4; and boundaries of Ottoman Empire, 19, 21; and diplomacy after French Revolution, 56, 103, 162; and Enlightenment, 35; and Manuk Mirzayan, 130; and Ottoman New Order 47, 51, 191, 193, 198, 200; Orientalists in, 182; and partition of Poland, 8, 236; trade with, 35; and war, 18, 37, 40, 100, 114, 123, 136
- ayan*, 44-45, 77, 187, 229, 242; accountability to communities, 131-132, 152; and Ali of Ioannina, 90; in Deed of Alliance, 209, 213; electoral practices and competition regarding, 139-149, 152-153; as generic, negotiable term, 126; and imperial army, 173; and İsmail of Ruse, 93, 119, 122, 127; as local actors, 154-155; and Mustafa Bayraktar (*ayan* of Ruse), 81, 97-99, 157-158, 167-169, 189, 191, 198; nomination of, 80, 127; and Ottoman edicts regarding, 134-139, 152; as patron creditors, 123-124, 129-130, 236; and security, 149-151;
- Baba Pasha: *See* Pehlivan İbrahim Agha/Pasha
- Baghdad, 19, 75, 78, 133
- Baker, Keith, 6, 160
- Balkans, 1, 57-58, 149-151; and Ali Pasha (of Ioannina), 89; and apportionment system, 132-133; Armenian and Greek financial web in, 130; and British Incident (1807), 171, 173; and Deed of Alliance, 203, 220, 227; and Eastern Question, 246; in historical literature, 10, 60; and Friends of Ruse, 183; and İsmail (of Ruse), 157; modernization reforms in, 5; and Mustafa Bayraktar, 168-169, 184, 201, 227; nationalisms in, 232; and New Army, 55, 158; 163-164; and New Militia, 196, 199; and New Order, 57-58, 61, 103, 191, 195, 201; and notables, 66-67, 77, 149, 165, 170; as part of Ottoman lands, 19, 21; and Pehlivan İbrahim Agha, 228; and Russian expansion, 166-167; and Süleyman Bey (Çapanoğlu), 85; unrest in, 18, 33, 37, 100
- Balkan Wars, 246
- Barkey, Karen, 13, 102, 234
- Başaran, Betül, 46
- Basra, 19, 21
- Bayly, C. A., 7
- Belgrade, 55, 57, 100, 103, 163, 166, 244
- Birgivi, 42, 50
- Black Sea, 8, 21, 180; and Canikli dynasty, 42, 85, 102, 180; and Çapanoğlu, 85-86; and Ruse, 119; and *yamaqs* (auxiliary janissaries), 172, 174-175, 180, 190
- Bonaparte, Napoleon. *See* Napoleon
- Bosnia, 36, 146, 164, 243; and agricultural estates (*çiftlik*), 95-96; and elites, 67-68; and Hüsrev Pasha, 173; and janissaries, 31, 100, 242; and Jazzar Ahmad Pasha, 75; and Mahmud II, 191, 193; and Ottoman center, 19; uprisings and banditry in, 149
- Bosporus, 202; and Istanbul, 21, 52, 174; and Mustafa Bayraktar, 188, 197; and revolt by *yamaqs* (auxiliary janissaries), 173-174, 177
- Britain; and Ali Pasha (of Ioannina), 106; archival sources from, 4; and blockade of Istanbul, 173-174, 198, 203; colonial empire of, 7-8; and Deed of Alliance,

- 233, 235; and diplomacy, 57, 162, 170-171, 180-181, 247; and Edirne Incident (1806), 163, 182; Industrial Revolution in, 5; and Ottoman New Order, 51, 56, 172; reform in, 240-241; and rumored attack on Dardanelles, 57, 82, 171-172; and trade networks, 36, 97; and Turkish Republic, 231; and war, 56, 100, 171
- Broughton, Baron, 73
- Bucharest, 35, 97, 163, 166, 169, 181, 185
- Bulgaria, 138, 141, 147, 150, 166, 184, 232, 242-243; archival sources from, 4; and Crimean Gerays, 75; and İsmail (of Ruse), 92-94, 119, 228; and janissaries, 34, 39; and Mustafa Bayraktar, 97, 99, 168-169, 203; and Osman Pazvantoglu, 103; as supplier of grain for Istanbul, 21. *See also* Ruse; Shumen; Vidin bureaucracy. *See* Ottoman State
- Câbi Efendi, 164, 175, 191, 193, 198
- Campo Formio Treaty (1797), 56
- Canikli (dynasty), 42, 85-87, 101, 193
- Çapanoğlu (dynasty); 191, 195, 221, 242; and appeal from Mahmud II, 64; and the British Incident (1807), 173; and community, 74; and Deed of Alliance, 227; family structure of, 69; in late nineteenth century, 231; and the New Army, 165; and Osman Pazvantoglu, 103; and Ottoman New Order, 49, 55, 102; palace of, 71-72; and regional conscription, 100-101; as regional contractor, 84-89, 94, 96; and Tayyar of Canik, 179-180, 190; and Turkish Republic, 232, 246; in Yozgat, 36, 44, 80; zones of influence of, 66, 133, 149
- Çapanoğlu, Celaleddin, 86-87
- Çapanoğlu Süleyman, 71, 84-87, 102, 180, 191, 193, 221
- capital accumulation. *See* wealth
- Catherine II (Russia), 136, 235
- Çelebi Mustafa Pasha, 178-180, 184
- Cezar, Yavuz, 53, 133
- Christians, in Balkans, 6; as *hânedân*, 76; and janissaries, 31; as *kırçalis* and *dağlıs* (mountaineers), 33; as *kocabaşıs*, 77, 149, 213; in mass politics, 246; and military education, 41; as *millet*, 156, 245; in multiconfessional communities, 125; in New Army, 195;

- as notables, 126, 142, 243, 245; in Ottoman imperial elite, 24, 34, 44
- çiftlik* (agricultural estates), 29, 95
- Circassians, 94, 246
- coffeehouses, 33, 46, 57, 103, 164-165, 172, 182, 197
- Coller, Ian, 34
- Colonialism, 7-8, 21, 240, 244
- community (*ahâlî*), 125-127
- confiscation (*müsadere*), 45, 54, 62, 84, 99, 95, 107, 228
- Constantinople. *See* Istanbul
- Constitutional Revolution (1908), 6, 161
- Cotton, 36, 43, 53, 96-97, 243-244
- Crete, 8, 19, 36, 42, 243
- Crimea, annexation of by Russia, 8, 17, 37; and Friends of Ruse, 183; and Geray dynasty, 71, 75, 173, 184; as khanate, 76, 173; as part of Ottoman lands, 19, 67; and Ottoman plans for recapture, 170; and Tayyar of Canik, 179; and Ubeydullah Kuşmânî, 59
- dâmin*. *See* *zâmin*
- Danube River, 21, 97, 119, 141-142, 166, 169-171, 173, 227
- Dardanelles, 57, 82, 171
- debt and credit, 96-97, 99, 109-110, 129, 226
- Deed of Alliance (*Sened-i İttifak*), 4, 194, 201, 242-246; aftermath of, 227-229, 231; content of, 205-220; as exceptional in age of revolutions, 234-238; in historical literature, 232-234; meaning of, 223-226; and Mustafa Bayraktar, 163, 195, 199, 204, 219-222, 237; signing of, 178, 203, 221
- De Talleyrand-Périgord, Charles-Maurice, 164
- devrân*, 17-18
- devsirme*, 31
- DeWeese, Devin, 105
- Diplomacy, in age of revolutions, 4, 162; and Ali of Ioannina, 106; and British Incident, 171-172; bureaucracy in Istanbul, 24, 242; and Edirne Incident, 163, 165-166; and French Revolution, 46; and Galib Efendi, 167, 184; and Manuk Mirzayan, 98, 130, 184, 196; and Mustafa Bayraktar, 169-170, 196; in Napoleonic Europe, 3, 56, 68, 161, 180; and New Order controversy, 56;

MADE YAYINLANDIKTAN SONRA ÇELEN DOKÜMAN

12 Ocak 2010

Ali Yayaoglu, Partners of the Empire: The Crisis of the Ottoman Order in the Age of Revolutions, Stanford 2016. İSAM DN. 256858.

Ayan
012283
Çapanoğulları
030752

MADDE YATIRILANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

28 MAYIS 1993

- Çapanoğulları

MADDE YATIRILANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

PERROT, G. Souvenirs d'Asie-mineure.
(1) L'Olympe Galate et les Turcs d'Anatolie.
(2) Trois mois à Angora; l'administration otto-
mane et les chrétiens. (3) La vie turque en
province: les tchapan-oghlu; Hadji-Ohan; les
kisil-bachi. (4) Amassia et l'influence euro-
péenne en Turquie. Revue des deux mondes 2e
période, 44 (1863), 99-129, 299-339, 571-608,
896-929.

MERT,

Özcan (Dr.), "Folklorumuzda Çapanoğulları", II. Milletlerarası Türk Folklor
Kongresi Bildirileri, Bursa, 22 - 28 Haziran 1981, (Kültür ve Turizm Bakanlığı Milli
Folklor Araştırma Dairesi, 1, 1982), 217 - 233.

01 NISAN 1991

Doç. A. Yapar

"Millî Mücadele'de Çapanoğlu isyanı
<8-27 Haziran 1920>" "Türk Kültürü"
Araştırmaları, Ankara.

1970/1973 / 7/10 ss. 83-149

Uzunarsılla, Ord. Prof. Dr. İsmail Hakkı

"Çapanoğulları" Belleteri, Ankara.
1974/38 sayı 150 ss. 215-261.

956.1073
HE.O

Mert, Özcan

IRCA

XVIII. ve XIX. yüzyıllarda Çapanoğulları /
by Özcan Mert.- Ankara: Kültür Bakanlığı, 1980.
xv; 111 p.; ill., 3 maps; 19,5 cm.- (Kültür
Bakanlığı; no. 358. Araştırma ve İnceleme
Eserleri Serisi; no. 7)

4773

1. History, Turkey - 1606 - 1774 2. History,
Ottoman Empire I. Title II. (Series)

27 AGUSTOS 1991

ilim dalı: Tım

madde: Çapanoğulları

A. Br. : c. V, s. 321

B. L. : c. V, s. 2576

F. A. : c. -, s. -

M. L. : c. IV, s. 142

T. A. : c. X, s. 348-373

189 ARALIK 1981

Doktora Tezi

XVIII. VE XIX. YÜZYILLARDA ÇAPANOĞULLARI

Dr. Özcan MERT*

XV. ve XVI. yüzyıllardaki coğrafi keşifler Amerikan gümüşünün Akdeniz ülkelerindeki tesiri ve teknolojik keşif ve gelişmeler ile ilgili olarak Batı Avrupa'da meydana gelen değişiklikler, Osmanlı İmparatorluğu'nda idari, askerî, iktisadi ve sosyal sonuçlar doğurmuştur. Anadolu ve Rumeli eyaletlerinde merkezi idarenin zayıflaması mahalli âyân kuvvetlerini arttırdı. Böylece XVIII. ve XIX. yüzyıllar boyunca bu âyânlar, eyaletlerde Bâb-iâlî'ye karşı iktisadi, askerî ve idarî sahada kuvvetlendiler.

XV. ve XVI. yüzyıllardaki Sivas eyaletinin Bozok sancağında 1704'ten itibaren görülen Çapanoğlu ailesinden Ömer Ağa Türkmen Beyliğinin de yardımı ile mahalli kuvvetler arasında bir mevki kazandı. Ömer Ağa'nın oğlu Ahmet Paşa, 1720'lerde yeniil vöyvodası bulunmaktadır. O, muktedir ve idareci bir kimse olarak görüldü ve Bozok bölgesinde diğer âyanlardan daha baskın çıktı. Şüphesiz ki Bâb-iâlî ile münasebetlerindeki dikkati bu sonuca epeyce yardım etti. Mamafih, başarılarının bir neticesi olarak kayıtsız davrandı komşu âyânlar ve Bâb-iâlî ile münasebetleri bozuldu. Neticede 1765'te idam edildi.

Ahmet Paşa'nın oğlu Mustafa Bey, 1768 den itibaren Bâb-iâlî ile yeniden iyi münasebetler kurdu ve çok geçmeden aile, bölgede tekrar kuvvet kazandı, hatta nüfuzunu civara yaydı. Bâb-iâlî ile yardımlaşarak, Çapanoğlu ailesinin en büyük rakibi, Canıklı Ali Paşa ve oğulları, komşu sancaklardan sürüldü. Mustafa Bey 1782'de, tahminen Ali Paşa'nın bir entrikası sonunda öldürüldü.

Kardeşi Süleyman Bey, merkezi hükümetin malî güçlüklerinden istifade ederek bu yıllarda Mustafa Bey'in biriktirdiği servetin bir kısmı devlet hazinesine transfer etti ve Bozok bölgesindeki tesiri sebebiyle tercih olundu. Böylece Bâb-iâlî ile iyi münasebetlerden geri kalmayarak kuvvetini ve nüfuzunu arttırdı.

* Hacettepe Üniversitesi, Sosyal ve İdari Bilimler Fakültesi, Tarih Bölümü.

8.000 kadar Ermeni nüfus olduğu bildirilir. Yine XIX. yüzyıldaki Avrupalı seyahatçılar, Anadolu'daki şehir ve kasabaların ekserisinde ticaret ve sanatın büyük oranda Hıristiyanların elinde olduğunu belirtirler⁴⁰⁸. XIX. yüzyılda nüfus Hıristiyanların lehine artarken Türklerin nüfusunun azalmasında askerliğin ve uzun yıllar süren savaşların da etkisi vardı. İngiltere'nin İzmir'deki konsolosu Ch. Blunt'un raporu, bu etkiyi güzel bir şekilde anlatmaktadır:

"Türk nüfusu gözle görülür bir biçimde azalıyor. Türk toprak sahipleri askerlik kur'aları için kendi paylarına düşeni vermek zorundadırlar, ve bir çok Türk, askerlik hizmetlerini yapıp evlerine döndüklerinde her şeyi değişmiş bulurlar: Eskiden başat durumda olan Türk nüfusunun yerini Hıristiyan nüfus almıştır, arazileri işlenmemiş bakımsız tarlalar haline gelmiştir. Gençliklerinde askere gitmeden önce almış oldukları durumu sürdürecektir ne olanakları ne de istekleri artık bulunmadığından kendi kendilerini de değişmiş hissederler; eğer aralarında rast gelip de kendi yurtluklarını yeniden işlemeye başlamak ve aile yaşamına dönmek isterlerse kaçınılmaz olarak bir Hıristiyan tefecinin ağına düşerler, o da kısa bir süre içinde tüm topraklarına sahip çıkar. Askerden döndüklerinde yeniden çiftçi olmak istediğinde olmayanlar, eğer becerilebilirlerse, mallarını satarlar; alıcılar, hemen her zaman Ermeniler ya da Yunanlılardır"⁴⁰⁹.

Anlaşılabilirliği kadarıyla, Yozgat bölgesine gayr-ı müslim nüfusun XVIII ve XIX. yüzyıllardan itibaren yoğun bir şekilde yerleşmesinin diğer etkenlerinden birisi de, bölgede asayişin temini ile bir istikrar ve güven ortamının sağlanmış olmasıdır.

⁴⁰⁸ a.g. e., s. 216. Batılı seyyahlarla ve onlardan etkilenen bir çok kimselerin kanaatine göre zenaatin Hıristiyanların elinde olmasının sebebi, Türklerin bu mesleklere itibar etmemelerine bağlanmaktadır. Bu görüşün yanlışlığına dikkat çekenler de vardır. Mesela F. Sümer, XII ve XIV yüzyıllarda Anadolu şehir ve kasabaları, ahilik adı verilen gelişmiş bir esnaf teşekkülünün bulunmasını öne sürerek, Anadolu şehirlerindeki Türkler aleyhine gelişen değişikliğin nedenini celâli hareketlerine bağlamaktadır (gös. yer.).

⁴⁰⁹ Eugene Morel, *Türkiye ve Reformları*, (Çev. S. Belli), Süreç Yay., İstanbul 1984, s. 23.

Orhan Sakin, Bozok Sancağı ve Yozgat,
Ankara 2024, s. 113-134, İSAM 96834

Dördüncü Bölüm: BOZOK'TA ÇAPANOGULLARI DEVRİ

I. ÇAPANOGULLARINI DOĞURAN ORTAM

XVII. yüzyılın sonlarından itibaren bölgede yaşadıkları anlaşılabilir Çapanoğulları, XVIII. yüzyılın başlarından itibaren devrin idarî ve iktisadî şartlarını iyi değerlendirerek güçlenmişler ve bölgenin başlıca ayanları arasına girmeyi başarmışlardır. Bozok ve Yozgat tarihinde önemli yerleri olan Çapanoğulları ve benzeri mahallî ayan ve eşrafın ortaya çıkışı, güçlenmesi ve adetâ devlet içinde devlet olma durumuna gelişmelerinin anlaşılabilirliği için; Osmanlı sistemi içerisinde ayanların doğup güçlenmelerini sağlayan sosyo-ekonomik ortam ve tarihi sürecin anlaşılması gerekli bir husustur. Konumuz içerisinde sık sık bahsedilecek olan ve ayan olarak adlandırılan şahıslar kimlerdir? Hangi ortamlardan beslenerek güçlendikleri ve sistem içerisindeki fonksiyonlarının neler olduğu hakkında genel bir malumat verilmesi faydalı olacaktır.

Ayan, Osmanlı İmparatorluğunda bir yerin ileri gelen, itibarlı, nüfuzlu kimse ve ailesini ifade eden bir kelime olmakla beraber eşraf, vücûh ve hanedân kelimeleri de aynı anlama gelmekteydi. Ayanların kökü XIV. yüzyıla kadar gitmekte ise de, XVI. yüzyılın sonlarına doğru etkinlikleri ve önemleri artmıştır⁴¹⁰. Ayanlar bu dönemde, halk ile devlet arasında bir nevi aracılık veya halk temsilciliği görevini ifa etmekteydiler⁴¹¹.

XVI. yüzyılın sonlarına doğru özellikle Anadolu'da baş gösteren valilerin ayaklanmaları ile sekban bölüklerinin ve bağımsız eşkıyalık hareketlerinin bitip

⁴¹⁰ Özcan Mert, *XVIII. ve XIX. Yüzyıllarda Çapanoğulları*, Kültür Bak. Yay., Ankara 1980, s. 13.

⁴¹¹ Fuat Köprülü, "Ayan", *İ. A*, II, s. 41.

1934 Haziranında Türkiye'de Soyadı Kanunu kabul edilince Kıbrıs'ta birçok Türkler soyadı aldılar ve böylece Atatürk'ün yolundan ayrılmadıklarını ve ayrılmayacaklarını göstermiş oldular.

Sonuç

Atatürke başındanberi inanan ve onun inkılâplarını benimseyen Kıbrıs Türkü; kıyafetiyle, diliyle, gelenekleriyle, kültürüyle, öğrenim sistemiyle, düşüncesi ve duygularıyla Türkiye'deki Türklerden farksızdır. Kıbrıs Türkleri, Atatürk inkılâplarını bütün canlılığı ile korumakta ve yaşatmaktadır.

9 KASIM 1991

Dergi / Kitap
Kütüphanede Mevcuttur

Türk Kültürü Araştırmaları, VII-X, 1940-1943 Ankara
Mahale 83-150 sayfası arasında dâhır.

MİLLİ MÜCADELEDE ÇAPANOĞLU İSYANI

(8-27 Haziran 1920)

A. Yaşar Ocak

Ö N S Ö Z

Cumhuriyetimizin kuruluşunun 50 inci yılını idrak ettiğimiz şu günlerde, Millî Mücadele tarihimize olan ilginin her zamankinden fazla olduğu, dikkati çekmektedir. Nitekim şu son birkaç yıl içinde, Millî Mücadele tarihimizi gerek başından sonuna kadar inceleyen, gerekse hâtrât cinsinden yeni birtakım neşriyat yapıldığı görülmektedir.

Bu arada iç isyanlara dair de birkaç eser müstakil olarak yayınlanmıştır. Bunlardan başka, aynı konuyla ilgili olarak bâzi hâtrât kitaplarında da kıymetli bilgiler bulunmaktadır.

Bu küçük çalışmaya, umumiyetle «Yozgat isyanı» diye bilinen «Çapanoğlu isyanı» konu olmuştur.

Konuyu işlerken ilk elde başvurulmuş Birinci Büyük Millet Meclisi zabıtlarında olaylarla ilgili olarak hiç bir açıklamanın yer almadığı görülmüş,* aynı şekilde, o devirde isyan mıntıkasına yakın şehirlerde çıkan mahallî gazetelerde de — gözden geçirilebilen kadarıyla — hiç bir bilgiye rastlanmamıştır. Öyle anlaşılıyor ki, bu, o zaman memleketin içinde bulunduğu felâketli durumda, halkın, meclis üyelerinin ve askerinin mâneviya-

* Birinci Büyük Millet Meclisi zabıtlarında Tokat, Zile, Bolu ve Düzcce isyanlarına ait kısa da olsa bâzi kayıtlar bulunduğu halde, Çapanoğlu İsyanına dair tek cümle bile yoktur. Ancak Çorum mebusu Dursun Bey'in, bu isyanların sebeplerini araştırmak maksadıyla tahkikat yapılmasını öneren bir kısa teklifi bulunmaktadır. (TBMM. Zabıt ceridesi, I. Devre 1336, c. 3, s. 55).

ÇAPAN OĞULLARI

Ord. Prof. İSMAIL HAKKI UZUNÇARŞILI

On sekizinci asır ortalarına ait vesikalarda bu ailenin soyadları *Çapar* olarak¹ geçmekte olup sonradan aynı manada olarak *Çapan* denilmiş² daha sonra *Çapar*'daki *پ* *p* ler *b* ye çevrilerek Arapça *جبار* Cebbar şeklini almış ve ailenin en şöhretlisi olan Süleyman Bey'in vakfiyesine Abdülcebbar olarak kaydedilmiştir. Fakat halk arasında bu isimlerden *Çapan* şekli taammüm ederek aile (*Çapan Oğulları*) diye şöhret bulmuş ve aynı isim darb-imesel olarak kullanılmıştır.

¹ *Mühimme Defteri* 139, s. 52, *Mühimme* 152, s. 29, *Mühimme* 157, s. 139, *Mühimme* 165, s. 152 ve *Emirî Tasnifi Hamid-i Evvel vesikaları* No. 1453 ve *Vasıf Tarihi* c 1, s. 191 ve 268.

² *Çapar*, Eski Türk ünvanlarından olup yiğit manasına geldiği gibi uygur yazılarındaki *İşbara*, *Şbara*, *Asbara* şekillerinde tesadüf edilen kelimededen gelme olduğu zan olunmaktadır. Rahmetli Profesör FUAT KÖPRÜLÜ'nün mütalâasına göre bir Çin metninde *Şepolo* (*İşbara*) kelimesinin Kahraman manasına olan *Çap*'dan gelen ve muharip suvari manalarını ifade eden Türkçe *Çapar* kelimesinin muadili olduğu da ihtimal dahilindedir. Eski Türkçe metinlerde *Çapkun*, *Çapav*, *Çapavul*, *Çapul* gibi muhtelif müştakları görülür.

Çapar kelimesi ulak manasına da gelüp yam kelimesiyle müradif olarak Devlet postası, Posta atı, yalnız at manalarında da kullanılmıştır. Farsca tarihlerde (İbn-i Bibi, Şerafeddin-i Yazdi Ahsen-üt-tevarih) kelime Çeper *چپر* imlâsiyle yazılmıştır (Türk Hukuk ve İktisat Mecmuası sayı 2, s. 28, 30).

Divan-ı Lûgat-i-it-Türk'de çapmak, *çapar* kelimelerinin vurmak, sıvamak manalarına geldiği görülür. (*Besim Atalay Tercümesi* c. 2, s. 3). AHMED VEFİK PAŞA *Çapar* kelimesinin vurup, koşturmak ve akın etmek manasına gelen *çapmak* masdarından gelme olduğunu beyan ediyor. اللغات النوائيه *Ellûgat-ül-Nevaiyye*'de de *çapkun*'un akın ve (*Çapan*)ın seğirden ve baş kesen manasına geldiği görülüyor. *برهان قاطع* *Burhan-ı Katî'da* da benekli ata Türkçede *Çapar* denildiği gösterilmektedir. Hüseyin KÂZIM BEY'in büyük Türk lûgatinde de *Çapar* kelimesinin aslı *çapmak* masdarından gelme olduğu müştakları olan *çapkun*, *çapavul*, *çapul* vesairenden bahsediliyor.

Çaparhane, atların bulunduğu menzilhane demek oluyor. Evliya Çelebi de seyahatnâmesinin bir çok yerlerinde *çapkun*, *çapul*, *çapavul* kelimelerinden bahsediyor ki akın demektir.

Bütün bu kayıtlara göre *Çapar* kelimesi, yiğit, akıncı, postacı manalarına gelmektedir.

T-T.K. Belleken, c. XXXVIII / Sayı: 150

Nisan-1974, s. 215-261.

Dergi / Kitap
Kütüphanede Mevcuttur

29 TEMMUZ 1993

BACDE YAYINLANDIYAR
SONRA GELEN DOKÜMAN

TTK. Belleteri, c. LVI / sayı: 217,

Aralık-1992, Ankara, s. 809-845.

MAKALE YATIRILMAMIŞTIR
KONRA GELEN DOKÜMAN

192 EKİM 1993

ANADOLUDAKİ BÜYÜK HANEDANLIKLAR

Prof. Dr. YÜCEL ÖZKAYA

XVIII. yüzyıl ile XIX. yüzyılda Anadoludaki önemli bir fonksiyona sahip olan büyük hanedanlıkların âyânlar ile çok sıkı ilişkileri mevcuttur. İncelediğimiz dönemde tedibine karar verilen âyânların afv edilmeleri, hatta tayinleri konuları zaman zaman bu hanedanların istek ve arzularına göre olmaktadır. Bazı büyük hanedanlıklara mensup aile fertleri bölgelelerinde âyânlık görevlerini de üstlenmişlerdi. Bunun en açık örneklerini Karaosman oğullarında görmekteyiz.

Büyük hanedanlara devlet tarafından da büyük önem verildiği göze çarpmaktadır. Bunların mütesellimlik, voyvodalık, muhassıllık gibi görevleri de üstlendiklerini bilmekteyiz. Küçük hanedanların da zaman zaman mütesellimlik, zaman zaman da âyânlık görevlerini ifa ettiklerini görmekteyiz.

Büyük hanedanların âyânlık görevini yapan aileler ile sıkı ilişkileri olduğu gibi büyüklüklerine göre devlet nezdinde itibarları da mevcuttu. Sened-i İttifaka âyânların yanında Çapan oğulları, Karaosman oğulları gibi hanedanlar da çağrılmışlar ve âyânlarla birlikte devlet mekanizmasının yürütülmesinde görev almışlardır.

Anadoludaki bütün hanedanları burada anlatmak olanaksız olduğu için, biz burada bu hanedanların hepsini değil, her bölgeden bir ya da ikisini kısaca tanıtmayı yerinde gördük. Bunlar orta Anadolu'da Çapar-zadeler Karadenizde canikli-zadeler, batı Anadolu'da Karaosmanoğulları, Akdeniz bölgesinde Yılanlıoğulları, Güney Anadolu'da Küçük Ali oğulları ve Kozan oğullarıdır. Bunlardan ilk olarak Çapar oğullarını kısaca işlemekte yarar görmekteyiz.

A — Çapar-zadeler :

Osmanlı İmparatorluğundaki büyük hanedanlar devlete askerî, idarî, sosyal alanlarda hizmetler verirlerken, çeşitli konularda kendi bölgelerinde kuvvetli olan âyânlardan yararlanmakta ve onlara görevler vermekteydiler. Kuvvetli hanedanların birisi de Çapar oğullarıdır.

the town's economic life and infrastructure. Fundamental principles of the former guild system, or *ahilik* (*ahilik*), are still evident today.

Çankırı's connection to the Ankara-Zonguldak line of the Anatolian railway network in 1931 had little impact on the area's relatively poor economy. Nearby Ankara and Karabük (with its coal mines and steel works) became easily accessible by train, and migration to these cities began to increase in the 1950s. Nevertheless, Çankırı's population grew steadily between 1950 and 1980, from 17,000 to 35,000. In 2000, the province's urban population exceeded the rural population for the first time. Rural migration to the city of Çankırı and to Ankara and Istanbul continued. In 2011, Çankırı province numbered 177.000 inhabitants, and the city of Çankırı 72.000 inhabitants.

Çankırı's principal architectural heritage consists of its castle and two mosques. The ancient fortress, which is believed to have been constructed under Paphlagonian rule in the first century B.C.E., and which was rebuilt in the Byzantine era and renovated several times, houses the tomb of Karatekin. The Saljuqs erected the Taş Mescid in 633/1235, and the Ottoman sultan Süleymân I (r. 926-74/1520-66) constructed the Ulu Cāmi' (construction completed in 966/1558-9). The Ulu Cāmi' was renovated in 1936, after suffering severe earthquake damage.

BIBLIOGRAPHY

Evliya Çelebi, *Seyahatnâme* 3 (Istanbul 1314/1896-7), 250-1; Mahmut Tezcan, *Sosyal değişme sürecinde Çankırı yârân sohbetleri. Kültürel antropolojik yaklaşım*, Ankara 1989; Ömer Türkoğlu (ed.), *Sâlnâmelerde Çankırı. Kastamonu vilâyeti sâlnâmelerinde Çankırı (Kengiri) sancağı (1869-1903)*, Çankırı 1999; Boğaç A. Ergene, *Local court, provincial society, and justice in the Ottoman Empire. Legal practice and dispute*

resolution in Çankırı and Kastamonu (1652-1744) (Leiden 2003), 9-23; Ömer Türkoğlu (ed.), *Çankırı 1891-1892, Kengiri Belediye kalemine mahsûs yeemiye defteri 1307*, Çankırı 2005; Besim Darkot, *Çankırı, LA* 3:357-9; Çankırı, *Yurt Ansiklopedisi* (Istanbul 1982), 3:1945-60, 1987-99; İlhan Şahin, *Çankırı, TDVIA* 8:216-8; T. C. Çankırı Valiliği, *İstatistiklerle Çankırı 2011* (Çankırı 2012), 5-16.

MÜDE YAYINLANDIRAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

HORST UNBEHAUN

Çapanoğulları

The first known member of the **Çapanoğulları** family (Çāpān-oghlu or Çabān-oghlu in Ottoman orthography; also known as Çaparogulları, or as 'Abd al-Jabbār-zāda in Arabic) is Çapar Ömer Ağa (Cabb ār 'Ömer Agha), who died in 1116/1704, in the Anatolian province of Boz-oq (Bozok). His only son Ahmed (Aḥmed) Ağa/Paşa became active in local tax-(sub-)farming and revenue administration and served both as a *voyvoda* (an agent who collected revenues from tax-farms) and a *mütesellim* (revenue collection agent). He rose to the rank of *beğlerbeği* and became governor of Sivas in 1174/1761, but was executed in 1178/1765. Ahmed Ağa's sons Mustafa (Muştafā) (d. 1196/1782) and Süleyman (Süleymān) (d. 1228/1813) established themselves as power-holders who intermittently extended their influence over large parts of Anatolia. This brought them into prolonged conflict with the Canikli (Cānikli), a rival family of notables of great influence in northern Anatolia. The Çapanoğulları generally prevailed since they remained strictly loyal to the central government. (Süleyman was a staunch supporter of Selim (Selīm) III's Nizam-ı Cedid (Nizām-ı Cedīd) policy of military reform.) After Süleyman's death, the Çapanoğulları lost their political grip